

DENISE F. DOSTATNY**GRZEGORZ KLOC**

Krajowe Centrum Roślinnych Zasobów Genowych, Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Rośli — Państwowy Instytut Badawczy
d.dostatny@ihar.edu.pl

Inwentaryzacja, gromadzenie oraz wykorzystanie zasobów dzikich gatunków roślin uprawnych*

Inventory, collection and use of crop wild relatives resources

W celu zaspokojenia zapotrzebowania na żywność, konieczne jest ukierunkowanie działań, które przyczynią się do poprawy produkcji i dostarczenia żywności. Jedno z nich jest to efektywne wykorzystanie bogactwa różnorodności genetycznej występującego w dzikich gatunkach roślin uprawnych. Dzikie pokrewne (=CWR) to rośliny blisko spokrewnione z gatunkami uprawnymi, które mogą stanowić źródło cennych genów do hodowli nowych odmian uprawnych. Dzięki krzyżowaniu mogą powstać rośliny odporne na choroby i szkodniki, przystosowane do niekorzystnych warunków klimatycznych, lepiej plonujące czy lepsze jakościowo. Umiejętna hodowla pozwala przenieść „odporność” na odmiany uprawiane na całym świecie, ponieważ CWR są doskonałym źródłem cech adaptacyjnych. Biorąc pod uwagę zjawisko zmian klimatu, hodowcy poszukują cech zwiększających efektywność wykorzystania wody, odporności na ciepło i odporności na suszę, adaptacji do ekstremalnych warunków pogodowych (np. powodzi lub silnych deszczy) i/ lub tolerancji na choroby i szkodniki. Ten szeroki wachlarz cech można znaleźć u różnych gatunków dzikich (CWR).

W ostatnich dwóch latach prowadzenia Programu Wieloletniego została opracowana krajowa lista dzikich gatunków pokrewnych roślin uprawnych. Na podstawie tej listy stwierdzono, że w Polsce istnieje około 2200 gatunków roślin spokrewnionych z gatunkami uprawnymi. W tym około 800 z nich jest bezpośrednio spokrewnionych z roślinami uprawnymi, z czego około 14% znajduje się na Polskiej czerwonej liście paprotników i roślin kwiatowych z 2016 roku (2016).

Rośliny te posiadają ogromny potencjał i w przyszłości mogą okazać się niezbędne w procesie hodowli, a zarazem mogą być bezpośrednio wykorzystane jako dzikie rośliny

* Prace zostały wykonane w ramach programu wieloletniego „Tworzenie naukowych podstaw postępu biologicznego i ochrona roślinnych zasobów genowych źródłem innowacji wsparcia zrównoważonego rolnictwa oraz bezpieczeństwa żywnościowego kraju” koordynowanego przez IHAR-PIB a finansowanego przez MRiRW.

jadalne i z tego powodu powinny być chronione. Zagadnienie te poruszane jest w różnych rodzajach dokumentów, takich jak: Konwencja o Różnorodności Biologicznej (cele Konwencji oraz Globalna Strategia Ochrony Roślin), Międzynarodowy Traktat o Zasobach Genetycznych Roślin dla Żywności i Rolnictwa, Globalny Plan Działań dla Ochrony i Zrównoważonego Wykorzystania Roślinnych Zasobów Genetycznych dla Wyżywienia i Rolnictwa, Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej. Niestety polityka nie zawsze przekłada się na konkretne działania i obecnie nie istnieje żadna agencja UE odpowiedzialna za ochronę CWR. The European Cooperative Programme for Plant Genetic Resources (ECPGR), może przejąć tę inicjatywę, lecz posiada słabe zaplecze finansowe (Maxted, Palme, 2016).

LITERATURA

- Każmierczakowa R. 2016. Polska czerwona lista paprotników i roślin kwiatowych. Inst. Ochr. Przyr. PAN.
- Maxted N., Palme A. 2015. Combining *ex situ* and *in situ* conservation strategies for CWR to mitigate climate change. Workshop report: Preparatory action on EU plant and animal genetic resources (AGRI-2013-EVAL-7). Directorate General for Agriculture and Rural Development. European Commission. Barcelona